

Darba drošība un veselības aizsardzība kā neatņemama akciju sabiedrības „Grindeks” visaptverošas vadības sistēmas sastāvdaļa

Akciju sabiedrība (a/s) "Grindeks" ir vadošā farmaceitisko produktu ražotāja Baltijas valstīs. Uzņēmumā ir divas komercdarbības struktūras ar atšķirīgu izmantoto tehnoloģiju. Gatavo zāļu formu ražošanā bīstamās ķīmiskās vielas (aktīvās farmaceitiskās vielas) tiek lietotas nelielās devās kā sastāvdaļas vai arī kā daudzkārtējs atšķaidījums ar ūdeni (piem., injekciju preparātiem), vai arī kā zāļu sastāvs (piem., tablešu un kapsulu ražošanā). Aktīvu farmaceitisko vielu ražotnēs tiek veikta daudzpakāpju sintēze, izmantojot dažādas kaitīgas ķīmiskas vielas, tostarp šķīdinātājus.

Darba drošība un veselības aizsardzība ir ļoti nozīmīgs faktors farmaceitiskā uzņēmumā notiekošajos ķīmiskās ražošanas procesos. Ir nepieciešams mazināt darbinieku nonākšanas kontaktā ar bīstamām ķīmiskām vielām laiku, jo daudzas aktīvās farmaceitiskās vielas un to starpprodukti ir ļoti kaitīgi. Pat neliels cilvēka ķermenī nonācis šādu vielu daudzums var būt ļoti bīstams. Turklāt žāvēšana un citi līdzīgi procesi ietver lielu šķīdinātāju emisiju un to nonākšanu gaisā. Darbinieku informēšana par kaitīgo vielu ietekmi un atbilstošas darba vides un apstākļu nodrošināšana darbā ir sarežģīts process.

Lai darba drošības un veselības aizsardzības sistēma būtu efektīva un skaidra darbiniekiem, tai jāklūst par neatņemamu kopējās vadības sistēmas sastāvdaļu. A/s „Grindeks” sniegtais piemērs rāda, ka farmaceitiska uzņēmuma uzdevums var būt ne tikai rūpēties par pacientu veselību, bet arī par darbinieku labklājību. Liela uzmanība tiek pievērsta tādiem pasākumiem, kas nodrošina darbinieku veselības un drošības stāvokļa uzlabošanu. Darba drošības un veselības aizsardzības jautājumi a/s „Grindeks” tiek risināti metodiski un tiek integrēti darba procesā. Uzņēmums ir izveidojis veiksmīgu sadarbību ar vairākām mācību iestādēm, izveidojot mācību programmas jaunatnei, kurās tie apgūst praktiskās iemaņas un kurās tiek sagatavoti zinošāki un atbildīgāki jaunie darbinieki. Katru gadu uzņēmumā tiek izstrādāti vairāk nekā 5 akadēmiski darbi par darba drošības un veselības aizsardzības jautājumiem. Tāpat arī uzņēmumā veiksmīgi tiek īstenots regulārs darba vietu riska novērtējums, kā rezultātā ievērojami tiek samazināts bīstamu darba vietu skaits visos līmeņos un visos darba amatos. Ikviens a/s „Grindeks” darbinieks tiek iesaistīts darba drošības un veselības aizsardzības sistēmā, un tam ir iespēja sniegt informāciju par to, kā varētu uzlabot darba apstākļus.

Jau tagad darba drošības un veselības aizsardzība uzņēmuma sociālajā politikā tiek uzsvērtā kā svarīgs personāla politikas mērķis, kas sniedz priekšrocības, sociālās garantijas, darbinieku veselības apdrošināšanu un apdrošināšanu pret negadījumiem. Tāpat nodarbinātības politikai ir arī svarīga loma cilvēkresursu vadībā. Darbinieku apmācība un kvalifikācijas paaugstināšana tiek plānota kopā ar uzņēmuma stratēģiskajiem mērķiem, apvienojot tos ar apmācības prasībām, kas tiek noteiktas uzņēmuma veiktajā ikgadējā profesiju novērtējumā. Īpaša uzmanība a/s „Grindeks” tiek pievērsta jaunu tehnoloģiju izstrādei, kas noris saskaņā ar *Labas ražošanas praksi*, visaptverošo kvalitātes vadību, kā arī apkārtējās vides aizsardzības prasībām un principiem. Uzņēmumā tiek aplūkoti dažādi problemātiski jautājumi, tos risinot sociāla dialoga veidā, a/s „Grindeks” vadība vienmēr ir atvērta diskusijām ar darbinieku arodorganizāciju, kas ir izveidota kopš uzņēmuma pašiem pirmsākumiem.

„Mēs apzināmies, ka tikai atbilstoši atalgots, vesels, atpūties un pozitīvi noskaņots darbinieks spēs paveikt savu darbu lieliski un sasniegt maksimālus darba rezultātus," apgalvo Jānis Romanovskis, a/s „Grindeks” valdes priekšsēdētājs.

Ir skaidrs, ka sociāli atbildīgā un attiecīgi organizētā uzņēmumā ir radīti labi darba apstākļi. Jau kopš 1990-tajiem gadiem viens no galvenajiem uzņēmuma vadības uzdevumiem ir bijis sistemātisks darbs, lai novērtētu un mazinātu risku, un šis darbs ir iesākts un attīstīts tālāk, pamatojoties uz ES direktīvām, kā arī ES institūciju, Valsts Darba inspekcijas, Latvijas Testēšanas laboratoriju asociācijas, Baltijas Vides foruma, Latvijas Ķīmijas un farmācijas uzņēmēju asociācijas un citu organizāciju vadītajiem semināriem.

Šo procesu var atspoguļot, minot vairākus svarīgus etapus a/s „Grindeks” attīstībā:

1997

- Kvalitātes sistēmas institūts veica uzņēmuma darba drošības risku identifikāciju un novērtēšanu.

1997/1998

- Tika novērtēti struktūrvienību riski, un tika atklāti vissvarīgākie un kritiskākie riska faktori. Tika novērtētas darba telpas, tās grupējot pēc bīstamības līmeņiem. Sākot ar šo etapu, vidējais tehnoloģisko darbinieku un kvalificētu darbinieku slānis tika iekļauts riska novērtēšanā. Kontakts ar ķīmiskām vielām bija iemesls tam, kāpēc 9 no 10 aktīvo farmaceitisko vielu ražotnēm tika klasificētas kā visaugstākā riska darba vietas. Tika izveidotas darba vides uzlabošanas shēmas.

1998

- A/s “Grindeks” saņēma *Latvijas kvalitātes balvu* lielo uzņēmumu grupā kā sekmīgākais uzņēmums Latvijas visaptverošas kvalitātes vadības ieviešanā, tostarp darba drošības un veselības aizsardzības jomā.

1998/2002

- Uzņēmumā tika veiktas kompleksas darba drošības un veselības aizsardzības pārbaudes ar mērķi atklāt neatbilstības, nepilnības un to iemeslus, tostarp visnozīmīgākos riskus. Lai izlabotu neatbilstību un trūkumus, tika veikti attiecīgi pasākumi un to piemērošanas kontrole. Tika ieviests novērtēšanas koeficients, lai salīdzinātu struktūrvienības pret riska nozīmi un izvēlēto labojumu tendences.

2001

- A/s „Grindeks” tika sertificēta saskaņā ar Starptautisko Vides pārvaldības sertifikātu ISO 14001:1996.

2002

- Vienlaikus ar „Darba aizsardzības likuma” stāšanos spēkā, sākās jauns etaps darba vides iekšējās vadības jomā. Regulāru darba vietu kontroli un sistemātiska darba vides riska faktoru novērtēšanu veic Darba drošības un veselības aizsardzības departaments kopā ar ražotņu vadītājiem un speciālistiem, pieaicinot uzņēmuma pārstāvjus un darbiniekus.
- A/s “Grindeks” pievienojās pasaules ķīmijas rūpniecības programmai *Atbildīgā rīcība*, apņēmoties darboties augsta līmeņa vides aizsardzības, darbinieku,

patērētāju un sabiedrības drošības un veselības aizsardzības nodrošināšanā, kas tiek uzskatīta par nozīmīgu un neatņemamu uzņēmuma darbības sastāvdaļu.

- A/s "Grindeks" bija viens no pirmajiem uzņēmumiem Latvijā, kas atsaucās ANO ģenerālsekretāra Kofi Annana aicinājumam un pievienojās *ANO Globālajam līgumam*, kas apvieno sociāli atbildīgus uzņēmumus visā pasaulē. Šis brīvprātīgās programmas mērķis ir cilvēktiesību, darba tiesību, apkārtējās vides aizsardzības un pretkorupcijas jomas pastāvīga uzlabošana.
- Tika īstenota katras darba vietas riska novērtēšanas punktu sistēma.

2003

- A/s "Grindeks" bija pirmais farmaceitisko produktu ražotājs, kas Latvijā saņēma *Labas ražošanas prakses* sertifikātu, ko izsniedza Valsts Zāļu aģentūra. *Labas ražošanas prakse* ir ieviesta a/s "Grindeks", un tā regulē ražošanas tehnoloģisko procesu, šī procesa kvalitātes kontroles prasības, prasības personālam, telpām un aprīkojumam.
- A/s "Grindeks" saņēma valsts *Labas prakses balvu* darba drošībā par labāko darba apstākļu uzņēmumā uzlabošanas projektu, novēršot darbinieku nonākšanu kaitīgu vielu ietekmē.
- 2003. gadā "Eiropas Nedēļa 2003" ietvaros a/s "Grindeks" saņēma *Labas prakses balvu* darba aizsardzībā un Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras sertifikātu.
- A/s "Grindeks" bija pirmo uzņēmumu vidū, kas saņēma „A” kategorijas atļauju esošajai piesārņojošai darbībai bīstamu vielu jomā saskaņā ar direktīvu par integrēto pieeju piesārņojuma novēršanu un kontroli.

2005

- A/s "Grindeks" ieguva balvu par uzvaru konkursā "Latvijas Vides balva 2005" kategorijā "Videi draudzīga vadība".

2006

- A/s "Grindeks" saņēma sertifikātu ISO 9001:2000, kas apliecina uzņēmuma kvalitātes vadības sistēmas atbilstību starptautiskajam ISO 9001:2000 standartam. Šis sasniegums bija a/s "Grindeks" darbinieku kopīgu pūļu rezultāts, kas parādīja uzņēmuma efektivitāti kvalitātes vadības sistēmas attīstībā, uzturēšanā un uzlabošanā.
- A/s "Grindeks" saņēma sertifikātu ISO 14001:1996 saskaņā ar Starptautiskās vides vadības standartu.
- A/s "Grindeks" saņēma ES programmas *Leonardo da Vinči* kvalitātes balvu *Spārni*.
- A/s "Grindeks" saņēma *Labas prakses balvu* par jaunu darbinieku apmācību un izglītošanu, kā arī par sadarbību ar skolām un universitātēm jomā, kas ir saistīta ar riska apzināšanu un atbilstošām aktivitātēm.

2007

- Saņemta Eiropas *Labas prakses balvas* atzinība par drošu darba vidi. *Grindeks* tika godalgots kā veiksmīgs piemērs Eiropas darba devējiem un darba ņēmējiem, skolām, jauniešiem un viņu vecākiem par to, kādu labumu dod darba drošības un veselības aizsardzības prakses ievērošana.

- A/s "Grindeks" atklāja jauno analītiskās mērogošanas laboratoriju, kas ir sertificēta saskaņā ar *Labas laboratorijas prakses* prasībām, kas apliecina laboratorijas atbilstību augstākajiem pasaules standartiem.
- A/s "Grindeks" saņēma „Efektīvas pārvaldības gada balvu” nominācijā „Labākais korporatīvās pārvaldes uzņēmums” kā viens no labākajiem efektīvas pārvaldības un labas prakses piemēriem uzņēmumu kategorijā Latvijā.

Darba drošības un veselības aizsardzības vadībā īpaša uzmanība tiek pievērsta darba drošības risku novērtēšanai. Lai novērstu bīstamu ķīmisku vielu iedarbību uz darbiniekiem, ir izstrādāta dokumentāra procedūra, kā tiek novērtēts darba vides risks, kurā ir iekļautas visas riska uzskaites un reģistrēšanas rezultāti, ka arī darba drošības un veselības pasākumu plānošana un to ietekmes kontrole.

Darba drošības aizsardzības jautājumi a/s "Grindeks" tiek risināti metodiski un tiek ieviesti darba procesā.

Darba drošības aizsardzības risku novērtēšana tiek veikta regulāri divas reizes gadā un pēc katrām nozīmīgām pārmaiņām ražotnēs, kurās tiek izmantotas ķīmiskas vielas. Risku novērtēšanas pamatā ir speciālistu un darbinieku intervēšana un mērījumu veikšana. Uzņēmumā ir pieejams plašs testeru un sensoru klāsts, ar kuriem ir iespējams veikt mērījumus darba vietās. Vides kontroles grupa nosaka emisijas līmeni un faktisko apkārtējās vides situāciju.

Lai salīdzinātu ražotnes un konkrētus riska faktorus, uzņēmumā ir ieviests riska indekss. Indekss parāda, kāds ir kopējā riska līmenis konkrētā darba vietā. Ja kopējā riska indekss ir 20 vai vairāk, parasti ir nepieciešami preventīvi pasākumi; ja rādītājs pārsniedz 60, ir nepieciešams veikt steidzamus darba drošības aizsardzības pasākumus, lai uzlabotu darba vidi. Salīdzinājums parāda, ka parasti vairākiem ķīmiska riska faktoriem kopā ir visaugstākais riska indekss, un tad ir regulāri jāveic preventīvi pasākumi. Nesakrītības, riska avoti un iemesli, kas izraisa visaugstāko vai paaugstināto risku, kā arī jau piemēroti preventīvi pasākumi, ar kuriem ir paredzēts samazināt risku līdz pieņemam līmenim, tiek reģistrēti. Pamatojoties uz riska vērtējumu, darba aizsardzības shēma tiek apkopota, tajā tiek ierakstīti pasākumi, kas ir nepieciešami darba apstākļu uzlabošanai, to ieviešanas nosacījumi un atbildīgās personas.

Tāpat arī risinājumi riska novēršanā un mazināšanā tiek sakārtoti pēc prioritātēm:

1. Pirmkārt, tiek izskatīta daudz bīstamāku ķīmisku vielu aizvietošana ar mazāk bīstamām ķīmiskām vielām.
2. Lai samazinātu bīstamu ķīmisku vielu ietekmi uz darbiniekiem, tās tiek pēc iespējas izolētas – tiek uzlabots atbilstošais aprīkojums.
3. Tiek izmantoti inženiertehniski un citi kolektīvās aizsardzības līdzekļi, piem., uzlabota ventilācija.
4. Tiek piemēroti individuāli pasākumi, lai mazinātu bīstamu vielu ietekmi uz darbiniekiem.

Gandrīz vienmēr tiek izmantoti papildu organizatoriski pasākumi un mācības, kas sniedz reālus rezultātus.

Daži no iepriekš minēto principu ieviešanas piemēriem, kuru rezultātā ir uzlabojusies uzņēmuma darba vide, ir šādi:

1. Daudz bīstamākas ķīmiskas vielas tiek aizvietotas ar mazāk bīstamām ķīmiskām vielām.
2. Tiek izmantots aprīkojums (ķīmisku vielu ievietošanai žāvētājā un žāvēšanai), kas novērš tiešu darbinieku kontaktu ar ķīmiskiem produktiem.
3. Tiek uzlabota ventilācijas kvalitāte un efektivitāte. Līdz ar palielinātu gaisa plūsmas apmaiņu tiek radīta gaisa plūsmas vadība no tīras telpas daļas uz piesārņošanas avotu.
4. Darbinieka (strādnieka) tieša aizsardzība no darba vides ietekmes tiek veikta, izmantojot individuālas aizsardzības aprīkojumu un nestandarta līdzekļus, piemēram, īpašu ārkārtas veselības pārbaudi.

A/s "Grindeks" vadības attieksmes un atbalsta izpratne kopā ar katra darbinieka iesaistīšanos ir garantija, ka veiksmīgas darba drošības un veselības aizsardzības sistēmas rezultāts būs nepārtraukts uzlabojums, kas veicinās drošību un veselību – draudzīgu darba vidi uzņēmumā. Tas ir ne tikai Latvijas darba drošības un veselības aizsardzības attīstības programmas mērķis 2007.-2010. gadam, bet ir arī viens no galvenajiem nosacījumiem a/s "Grindeks" ilgtermiņa attīstībai.